

Regeringens proposition

1977/78: 95

om anslaget Flygvapenförband: Forskning och utveckling;

beslutad den 23 februari 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

PER AHLMARK

ERIC KRÖNMARK

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram slutligt förslag beträffande anslaget Flygvapenförband: Forskning och utveckling, som har tagits upp med beräknat belopp i budgetpropositionen. Därvid behandlas också frågan om framtida anskaffning av attack- och skolflygplan samt vissa robotfrågor.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-02-23

Närvarande: statsrådet Ahlmark, ordförande, och statsråden Bohman, Turesson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Krönmark

Proposition om anslaget Flygvapenförband: Forskning och utveckling

Inledning

I prop. 1977/78:100 (bil. 7 s. 142) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1978/79 beräkna ett förslagsanslag av 392 000 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp denna fråga. Jag vill i detta sammanhang även beröra frågan om utveckling av framtida flygplanssystem m. m.

Försvarsmaktens attackflyg består f. n. av fem och en halv divisioner medeltunga attackflygplan av typ AJ 37 Viggen, som levereras under perioden 1971–1979, samt fem lätta attackdivisioner utrustade med skolflygplanet SK 60, som anskaffades under åren 1966–1967. De bägge flygplanstyperna måste börja ersättas i slutet av 1980-talet.

Frågan om ersättning av dagens attack- och skolflygplanssystem har varit föremål för ett omfattande utredningsarbete under de senaste åren. T. o. m. budgetåret 1976/77 har sammanlagt ca 85 milj. kr. lagts ner på förberedande studier m. m. Under budgetåret 1977/78 har hittills ca 30 milj. kr. anvisats för fortsatta studier.

1974 års försvarsutredning rekommenderade i sitt betänkande (SOU 1977:1) Totalförsvaret 1977–82 att jaktversionen av Viggen, JA 37, utvecklas till ett medeltungt attackflygplan, kallat A 20. Däremot ansåg utredningen att man utifrån det då tillgängliga underlaget inte kunde förorda en utveckling och anskaffning av det lätta attack- och skolflygplanet B3LA som överbefälhavaren hade föreslagit. Beslutsunderlaget borde enligt utredningen fördjupas och förbättras.

I prop. 1976/77:74 (bil. 1) anslöt sig regeringen i allt väsentligt till försvarsutredningens rekommendationer. Beträffande flygplanet A 20 anfördes dock att det fortsatta utredningsarbetet också borde innefatta en noggrann prövning av hur många flygplan som behövdes och vilka prestanda dessa borde ha. Vidare anfördes att om de fortsatta övervägandena skulle leda till ett beslut att B3LA inte skall anskaffas, borde i stället ett skolflygplan anskaffas och förses med lämplig beväpning. Riksdagen (FöU 1976/77:13, rskr 1976/77:311) beslöt enligt regeringens förslag.

Det fördjupade beslutsunderlaget har tagits fram av de militära myndigheterna. För att nära följa och utvärdera arbetet tillsattes genom regeringens direktiv i mars 1977 en särskild beredning – B3LA beredningen – som lämnade sin rapport (Ds Fö 1977:7) i oktober 1977.

DRIFTBUDGETEN *Fjärde huvudtiteln*

D Flygvapenförband

D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling

1976/77	Utgift	559 960 050 ¹
1977/78	Anslag	571 182 000
1978/79	Förslag	392 000 000

¹ Varav 86 655 050 kr. i prisregleringsmedel.

Verksamheten under anslaget omfattar utvecklingsarbete beträffande materiel för flygvapnet.

Verksamheten inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstildningen.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1977 1 272 874 320 kr. För budgetåret 1977/78 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 1 350 milj. kr. och anvisat ett anslag av 571 182 000 kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1978 blir (1 272 874 320 + 1 350 000 000 – 571 182 000) 2 051 692 320 kr.

Beställningsmyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1977/78		1978/79			
			Chefen för flygvapnet Föredraganden			
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Flygvapenförband: Utvecklings- arbete för delprogrammet						
För flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband	24 500		28 400	20 100		
Jaktförband	439 400		47 000	150 600		
Attackförband	24 900		38 500	183 100		
Spaningsförband	19 800	551 182	100	300	180 000	384 000
Basförband	1 500		1 100	700		
Gemensamma produktionsresurser	140 400		97 900	107 000		
Till regeringens disposition	488 700	20 000	-	-20 000	-	-
Kostnader	1 139 200	571 182	213 000	441 800	180 000	384 000
Prisreglering	210 800		197 000	8 000	188 000	8 000
Reducering på grund av över- planering m. m.	-	-	-	-48 800	-	-
Medelsbehov	-	571 182	-	401 000	-	392 000
Bemyndigandebehov	1 350 000	-	410 000	-	368 000	-

Budgetåret 1976/77

Försvarets materielverk anger i sin årsredovisning för budgetåret 1976/77 att planerat utvecklingsarbete för flygvapenförband i stort sett har kunnat genomföras.

Verksamheten inom delprogrammet Gemensamma lednings- och strilförband har i huvudsak inriktats på fortsatt utvecklingsarbete på högspaningsradar och markkommunikation för stridsledning av flygplan.

För delprogrammet Jaktförband har verksamheten till största delen bestått av typarbete för flygplan JA 37 Viggen. Fortsatt utveckling av bl. a. flygplanskropp, målinmättningsutrustning, flygplansmotor, el- och teleutrustning, beväpning samt underhållsutrustning har beställts.

Utvecklingsarbetet för delprogrammet Attackförband avser till övervägande del fortsatt arbete på flygplan AJ 37 Viggen. Vidare har systemdefinitionsarbete avseende ersättning av flygplan AJ 37 Viggen beställts och utförts.

Budgetåret 1977/78

Bemyndigandeplaner har fastställts i regleringsbrev för budgetåret 1977/78 och ändrats genom beslut den 15 december 1977. Planerna innebär bl. a. att utvecklingsarbetet på flygplan JA 37 Viggen fortsätter.

Budgetåret 1978/79

Chefen för flygvapnet

Anslaget bör föras upp med 401 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 410 milj. kr. inhämtas.

Beställningsbemyndigandet för delprogrammet *Gemensamma lednings- och strilförband* avses bl. a. för försöksverksamhet för att förbättra befintlig materiel och utvecklingsarbete avseende transmissionsnätförbindelser och markbundna navigerings- och landningsutrustningar. Vidare fortsätter utvecklingen av materiel till rörliga indikatorrum. Utveckling av materiel till nya radarstationer påbörjas.

Inom delprogrammet *Jaktförband* planeras endast verksamhet av mindre omfattning, främst kompletterande utveckling för flygplan JA 37 Viggen.

Inom delprogrammet *Attackförband* avses vissa kompletteringar genomföras av flygplanskropp, motor, elektronik- och underhållsutrustning för flygplan AJ 37 Viggen. Vidare avses kompletterande utveckling av attackflygplan A 20 beställas.

Beställningsbemyndigandet för delprogrammet *Gemensamma produktionsresurser* är främst avsett för drift och underhåll av försöksplatser. Under delprogrammet beställs även viss objektbunden forskning samt kompletterande studier och utredningar.

Av begärda bemyndiganden avses 197 milj. kr. för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under budgetåret 1978/79 från prisläget februari 1977 till prisläget februari 1979 enligt bedömd prisutveckling med 56 milj. kr.

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1978 till prisläget februari 1979 enligt bedömd prisutveckling med 155 milj. kr.

c) överskott av prisregleringsbemyndiganden från budgetåret 1976/77 med 14 milj. kr.

B3LA-beredningens rapport

B3LA-beredningen har haft tre huvuduppgifter, nämligen att pröva hållbarheten av de kostnadskalkyler som har tagits fram, att pröva de stridsekonomiska värderingarna och de avvägningar som de återspeglar samt att belysa de olika förutsättningarna för att behålla förmågan att utveckla och tillverka stridsflygplan inom svensk industri i de olika anskaffningsalternativen.

Beredningen har studerat ett antal olika alternativ som ersättning för dagens attack- och skolflygplan. De flygplan som ingår i de studerade alternativen kan kortfattat karaktäriseras på följande sätt.

A 20 är ett överljudsflygplan med attack-, jakt- och havsövervakningsförmåga. Flygplanet är konstruerat för att användas också i starkt luftvärns- och jaktförsvarede områden. A 20 är en vidareutveckling av JA 37 Viggen. Två varianter förekommer, A 20 M1 och A 20 M2. Den förra innebär en något mer långtgående utveckling än den senare.

B3LA är ett lätt underljudsflygplan som är avsett att utvecklas i en attackversion och en skolverversion. Den senare ges en enklare beväpning än den förra. Som attackflygplan är B3LA främst avsett att användas mot markmål. Det kan även användas mot sjömål nära kusten liksom mot vissa luftlandsättningsmål. Vid insatser mot mål längre ut från kusten krävs samverkan med A 20 eller AJ 37 Viggen. Flygplanet är betydligt lättare än Viggen. Det avses få en spridd och skyddad basering vilket gör det svårt att bekämpa.

SAAB 105 (modifierat) är en vidareutveckling av dagens lätta skol- och attackflygplan SK 60. Den ena versionen, 105:12, kan ges en någorlunda fullständig attackbeväpning. Den andra versionen, 105:13, kan endast ges en begränsad attackbeväpning av samma omfattning som SK 60 har i dag. Som alternativ till flygplan 105:13 har också studerats liknande utländska skolflygplan.

Fem olika attack- och skolflygplansfamiljer har studerats som tänkbara ersättare till dagens attack- och skolflygplan. Alternativen innehåller följande flygplanstyper och antal.

1. 6 divisioner A 20 M1 + 45 skolflygplan
2. 6 divisioner A 20 M1 + 45 SAAB 105:13
3. 6 divisioner A 20 M1 + 5 divisioner SAAB 105:12
4. 2 divisioner A 20 M2 + 9 divisioner B3LA
5. 2 divisioner AJ 37, vilkas livslängd har utökats + 9 divisioner B3LA.

I samtliga familjer har förutsatts en anskaffning av åtta divisioner JA 37 Viggen som ersättning för J 35 Draken i luftförsvaret. I alternativ 5 förutsätts två divisioner av AJ 37 Attackviggen behållas i sin nuvarande utformning fram till mitten av 1990-talet. Detta är möjligt genom att uttaget av flygtid på dessa flygplan under 1980-talet numera inte beräknas bli lika stort som det har förutsatts i tidigare planering.

Kostnadsberäkningarna för de studerade anskaffningsalternativen har gjorts av berörda industrier, försvarets materielverk, försvarsstaben och flygstaben. Vissa uppgifter föreligger i form av offerter, andra endast i form av prisuppskattningar.

I kalkylerna har kostnaderna under flygplanets hela livslängd tagits upp, dvs. utvecklings-, produktions- och driftkostnader. Valet av alternativ påverkar också priset på JA 37 Jaktviggen, eftersom produktionen av detta flygplan måste ske under skilda industriella förutsättningar i de olika alternativen. Kostnaderna för denna anskaffning har därför räknats in i de jämförande kalkylerna. Följande totalkostnader har beräknats för de fem anskaffningsalternativen (milj. kr).

Alternativ	1977/78- 1981/82	1982/83- 1986/87	1987/88- 1991/92	Efter 1991/92	Totalt
1	5 800	6 920	7 050	4 650	24 420
2	6 200	7 240	6 380	4 620	24 440
3	6 530	7 670	7 890	5 000	27 090
4	7 040	8 740	6 870	3 260	25 910
5	6 840	7 450	6 190	3 200	23 680

Uppställningen visar att alternativ 5 är billigast. Alternativen skiljer sig åt genom att de kräver olika mycket pengar vid olika tidpunkter. B3LA medför förhållandevis högre utvecklingskostnader som måste betalas tidigt. A 20 uppvisar lägre utvecklingskostnader, vilket innebär att det kostar mindre under de närmaste fem-tio åren. Drift- och underhållskostnaderna är däremot betydligt högre för A 20. Detta beror bl. a. på att A 20 är nära tre gånger så tungt som B3LA och förbrukar mer än tre gånger så mycket drivmedel per flygtimme.

De kostnadsberäkningar som har redovisats pekar på att en utveckling av B3LA skulle kräva ett tillskott till flygvapnets planeringsram av ca 350 milj. kr. per budgetår under de första fem budgetåren. Ett genomförande av grundalternativet (alternativ 1) skulle enligt samma redovisning kräva ett påslag om ca 100 milj. kr. eller en omplanering som ger motsvarande besparing. Överbefälhavaren har anfört att en sådan omplanering bör ske inom attackprogrammet.

När det gäller kostnadskalkylernas hållbarhet framhåller beredningen att kostnadsberäkningar av stora och tekniskt komplicerade system är mycket svåra att utföra. Det är inte möjligt att med full säkerhet uttala sig om de slutliga kostnaderna för sådana projekt.

Av de studerade flygplanstyperna är det bara B3LA som är att betrakta som ett nytt flygplan. B3LA innebär dock ett mindre utvecklingssteg än vid tidigare svensk stridsflygplansutveckling. Den huvudsakliga osäkerheten vid en utveckling av B3LA hänger samman med den avancerade samverkan mellan flygförare, målinmätningstrustning och beväpning som är planerad. Säkerheten är betydligt större vad gäller utvecklingen av själva flygplanet, eftersom detta endast är avsett för underljudsfart och har en relativt konventionell utformning.

Utvecklingsarbetet för A 20 är betydligt mindre än för B3LA. Utom den vidareutvecklade radarn ingår inga mera betydande förändringar i förhållande till JA 37 Viggen. Den huvudsakliga utvecklingsinsatsen är utprovning och inpassning av vissa komponenter som måste bytas ut, eftersom tidigare leverantörer kommer att ha slutat att tillverka dem. Jämfört med utvecklingsarbetet för B3LA måste vidareutvecklingen av JA 37 Viggen till A 20 därför betraktas som avsevärt säkrare.

Prisuppskattningarna för en serietillverkning av A 20 är mycket osäkra. Tillverkningen kommer att ske i en industriell organisation som avviker avsevärt från dagens. Det är därför ytterst vanskligt att bilda sig en uppfattning om de slutliga kostnaderna för en sådan produktion. Även en serietillverkning av B3LA kan komma att medföra problem när det gäller att uppskatta kostnaderna.

Som redan har framhållits kan man aldrig nå en fullständig säkerhet i kostnadsberäkningar för projekt av det slag som det här är fråga om. Underlaget är dock enligt beredningens uppfattning så säkert som det rimligen kan krävas för att det skall kunna ligga till grund för ett beslut om den aktuella attack- och skolflygplansanskaffningen.

Vid sin bedömning av anskaffningsalternativens stridsökonomiska värde har beredningen funnit att alternativen 1–3 med A 20 som dominerande komponent innebär en fortsatta möjlighet till tidiga insatser mot angrepp över havet och genom luften. Genom att flygplan A 20 kan användas både som jakt- och attackflygplan ger det också ett viktigt tillskott till luftförsvarskapaciteten. I alternativen 1 och 2 saknas komponenten lätta attackflygplan. Detta medför minskad uthållighet och begränsad förmåga att understödja markstridskrafterna.

Alternativ 1 har tagits fram inom ramen för nivå B i överbefälhavarens programplan för perioden 1977/78–1981/82 som låg till grund för 1977 års försvarsbeslut. Alternativet får därför anses vara avvägt mot övriga komponenter inom försvaret så att det i allt väsentligt kan bedömas ge en effekt som motsvarar kostnaderna.

Bytet från 45 skolflygplan till 45 flygplan 105:13 i alternativ 2 innebär en kostnadsökning som inte medför något motsvarande tillskott till alternativets attackförmåga.

Alternativ 3 innehåller lätta attackflygplan i form av 105:12. Den betydande merkostnad som alternativet innebär i förhållande till alternativen 1 och 2 kan inte anses motiverad av det jämförelsevis ringa tillskott av lätt attackkapacitet som det ger. Enligt beredningens bedömning bör alternativet inte vidare studeras.

Alternativen 4 och 5 med B3LA som dominerande komponent ger det största effekttillskottet i samband med markstrid och strid i kustområden. Det ger också större uthållighet vid strid inne på vårt territorium. Detta ligger i linje med den långsiktiga inriktning för försvaret som lades fast i 1972 och 1977 års försvarsbeslut. Det medeltunga attackflyget är starkt begränsat i dessa alternativ. De ger oss inte möjlighet att i hittillsvarande utsträckning ta till vara tillfällena till bekämpning under överskeppningsskedet av en invasion. Alternativ 4 ger ett begränsat tillskott till jaktförsvarskapaciteten. I alternativ 5 erhålls inte något sådant tillskott. För att på lång sikt bevara en komponent med medeltunga attackflygplan i alternativ 5 krävs vidare att en ersättning planeras in av de båda AJ 37-divisionerna när de utgår under 1990-

talet. Kostnaderna för alternativen 4 och 5 är enligt beredningens bedömning rimliga i förhållande till den effekt som de ger.

Enligt beredningens mening bör valet stå mellan alternativen 1 och 5.

Som har nämnts tidigare har beredningen också haft till uppgift att bedöma anskaffningsalternativens betydelse för vår framtida förmåga att utveckla och tillverka stridsflygplan. Vid lösandet av denna uppgift har beredningen utgått från en bedömning av hur stridsflygplan som skall användas kring sekelskiftet kommer att se ut och vilka utvecklings- och produktionsresurser som krävs för att tillverka dem.

Det finns i dag inte något genomarbetat underlag som beskriver hur framtidens luftförsvar bör vara utformat. Beredningen har funnit att ett flygplan som i 1990-talets miljö kan lösa de uppgifter som JA 37 Viggen avses göra är ett lämpligt jämförelseobjekt när det gäller att bedöma prestandanivån för framtida flygplan.

Utvecklingen av B3LA innebär att den viktiga förmågan att hålla samman utveckling och tillverkning av flygplanssystem i huvudsak behålls. Ett flertal förhållanden talar vidare för att den teknik som kommer till användning i B3LA ger en god grund för utveckling av framtida stridsflygplan. Det står dock klart att en utveckling av B3LA inte ger nödvändig kompetens inom alla de områden som måste behärskas för att utveckla ett nytt jaktflygplan. Detta är också naturligt mot bakgrund av den bredare kunskap som krävs för ett sådant projekt. Ett tilläggsprogram, särskilt avseende överljudaerodynamik, kan ge vissa nödvändiga kompletteringar. De mycket preliminära bedömningar som har gjorts av framtida jaktflygplan ger dock vid handen att inte heller ett sådant tilläggsprogram är tillräckligt. Att efter B3LA utveckla ett nytt stridsflygplan enligt dagens former skulle alltså kräva att vissa utvecklingsresurser byggdes upp vid industrin. Ett alternativ till en sådan uppbyggnad kan vara köp av utvecklingsarbete från utlandet eller samarbete i lämplig form inom de gränser som sätts av Sveriges neutralitetspolitik. En förutsättning för att man skall kunna vidmakthålla en påtaglig grad av oberoende är dock enligt beredningens uppfattning att man behåller den viktiga kompetensen att hålla samman flygplanssystem.

Ett beslut att inte utveckla B3LA innebär att den inhemska förmågan att utveckla flygplan går ned snabbt. Självständig utveckling av avancerade stridsflygplan blir därefter inte längre möjlig.

De utvecklingsresurser som bevaras inom industrin om något av alternativen 1-3 genomförs och som behövs för att stödja produktion m. m. av flygplan som ingår i dessa alternativ kan givetvis också utnyttjas vid svensk licenstillverkning av ett utländskt jaktflygplan. Om denna resurs sedan är tillräcklig eller inte kan inte fastställas förrän en rad villkor för licenstillverkning är klara såsom aktuell flygplanstyp, licensgrad, omfattning av ändringar m. m.

Även om nästa jaktflygplan köps utomlands behövs enligt B3LA-

beredningen vissa utvecklingsresurser av det slag som nyss har nämnts för produktions- och driftstöd. Vid köp kommer dock i ännu högre grad än vid licenstillverkning problem att uppstå i fråga om möjligheterna att åstadkomma en tillfredsställande beläggning av de utvecklingsresurser som måste finnas kvar.

B3LA-beredningen anför att vi i dag har en organisation för utveckling, produktion och drift av flygplanssystem för försvaret som i allt väsentligt är lämpligt utformad. Resurser av olika slag finns inom industri, förvaltning och militära verkstäder. Grunden för den arbetsfördelning mellan dessa som i dag bedöms lämplig kommer dock att förändras i olika avseenden vid en övergång till licenstillverkning eller köp av flygplan. Om beslut fattas att inte utveckla och tillverka B3LA, är det nödvändigt att ompröva den existerande organisationen både i fråga om de totala resurserna i den och arbetsfördelningen mellan de olika delarna för att en så god beläggning som möjligt skall kunna erhållas av de speciella kunskaper som måste disponeras i sådana fall. Beredningen har inte haft möjlighet att bedöma om den s. k. minimiorganisation som industrin anser nödvändig skall bedömas som rimlig eller inte. Beredningen finner det angeläget att en utredning omedelbart tillsätts för att klarlägga dessa frågor, om B3LA inte anskaffas.

Föredraganden

Jag vill inledningsvis redovisa mina ställningstaganden till inriktningen av den fortsatta utvecklingen av framtida attack- och skolflygplanssystem m. m.

B3LA-beredningen har funnit att valet bör stå mellan ett alternativ som innehåller sex divisioner A 20 och 45 skolflygplan av utländsk eller svensk tillverkning och ett alternativ som innehåller nio divisioner B3LA och två divisioner AJ 37 Attackviggen som i sin nuvarande utformning behålls till mitten av 1990-talet. B3LA-alternativet beräknas kräva ett tillskott till försvarsmaktens planeringsram för perioden 1977/78–1981/82 av ca 350 milj. kr. per budgetår i prisläget februari 1977. Alternativet med A 20 beräknas kräva ett påslag om ca 100 milj. kr. per budgetår eller en omplanering som ger samma besparing. Jag bedömer att en sådan omplanering måste ske främst genom att utvecklingsarbetet på A 20 begränsas.

Regeringen har inte ansett det möjligt att i nuvarande statsfinansiella läge höja utgiftsramen för det militära försvaret fr. o. m. budgetåret 1978/79. Några förutsättningar att göra sådana omplaneringar inom försvarsmaktens planeringsram som skulle göra det möjligt att utveckla B3LA utan ramtillskott finns inte, om inte 1977 års försvarsbeslut omprövas.

Vi har i dag en i allt väsentligt lämpligt utformad organisation för utveckling, produktion och drift av flygplanssystem för försvaret. Resurser av olika slag finns inom industri, förvaltning och militära verkstäder. Grunden

för den arbetsfördelning som i dag bedöms lämplig kommer dock att förändras i olika avscenden vid en övergång till licenstillverkning eller köp av flygplan. Om beslut fattas att inte utveckla och tillverka B3LA, är det nödvändigt att ompröva den existerande organisationen både vad gäller de lokala resurserna i den och arbetsfördelningen mellan de olika delarna så att en så god beläggning som möjligt kan erhållas av de speciella kompetenser som måste disponeras i sådana fall. B3LA-beredningen har inte haft möjlighet att under den tid som har stått till buds studera dessa frågor. Det råder också en betydande osäkerhet om vad produktionen och driften av JA 37 Jaktviggen kommer att kosta, om den måste ske utan stöd av så stora utvecklingsavdelningar som i dag. Innan detta ytterligare utredningsarbete har genomförts är det enligt min mening inte lämpligt att fatta ett slutligt beslut i flygplansfrågan.

Överbefälhavaren har vid sin värdering av de två alternativ som B3LA-beredningen har rekommenderat funnit att båda är godtagbara för den framtida stridsmiljön. Inte något av alternativen är helt överlägset det andra. B3LA-alternativet kan dock enligt överbefälhavaren komma att få egenskaper som gör det något bättre än A 20-alternativet. Vid denna värdering har överbefälhavaren emellertid utgått från den avancerade versionen av A 20, kallad A 20 M1. Enligt min mening torde en enklare version av A 20 bli aktuell, om A 20-alternativet skall realiseras inom planeringsramen. Det finns därför anledning att närmare överväga om Viggen bör utvecklas till ytterligare en attackversion och i så fall vilken vidareutveckling av JA 37 som därvid bör ske eller om det finns något utländskt alternativ till A 20.

Utvecklingen av flygplan inom landet har fört med sig att vi har byggt upp en kompetens inom flera viktiga teknikområden som har fått och i framtiden kan få intressanta civila tillämpningar. En industri som utvecklar flygplan medför sålunda en stimulans för teknisk forskning och utveckling inom landet. I årets finansplan (prop. 1977/78:100 bil. 1) understryker regeringen betydelsen av teknisk utveckling och forskning. Ett beslut att inte utveckla B3LA innebär att stora delar av den kompetens som har byggts upp inom flygindustrin kan behöva avvecklas. Det bör därför undersökas på vilket sätt och i vilken utsträckning det är möjligt att inom andra områden ta till vara det tekniska kunnande som flygindustrin representerar.

Flera skäl talar således för att man inte skall fatta ett slutligt beslut i flygplansfrågan nu. Under hösten 1977 har förhandlingar ägt rum med berörda industrier. Syftet har varit att dels minska de totala utvecklingskostnaderna för B3LA, dels skapa förutsättningar för att behålla handlingsfriheten ytterligare ett år. Handlingsfriheten kan behållas genom att berörda industrier åtar sig att delvis med egna medel utföra utvecklingsarbete på både B3LA och A 20 fram till den 1 juli 1979.

De totala utvecklingskostnaderna för B3LA utgör enligt B3LA-beredningens rapport 2 780 milj. kr. i prisläget februari 1977. Under höstens

förhandlingar har detta pris minskat med ca 75 milj. kr. genom att industrin har åtagit sig att på egen bekostnad tillverka ett provflygplan (det tredje) under förutsättning att det blir industrins egendom sedan det har fyllt sin uppgift som provflygplan åt flygvapnet. Vidare har industrin enligt några olika alternativ erbjudit s. k. takpris för serietillverkningen av Jaktviggen under förutsättning att utvecklingsarbetet på B3LA inte avbryts nu.

Berörda industrier har vidare åtagit sig att bedriva utvecklingsarbetet på B3LA enligt en något ändrad tidsplan fram t. o. m. den 30 juni 1979 till ett pris som motsvarar de medel som finns tillgängliga i flygvapnets planering. Inom ramen för dessa medel har industrierna dessutom åtagit sig att utföra erforderligt systemdefinitionsarbete på A 20 så att typarbetet på detta flygplan kan starta omgående, om typarbetet på B3LA avbryts den 30 juni 1979, utan att statsverket åsamkas merkostnader.

Det är alltså möjligt att behålla handlingsfriheten ytterligare ett år utan att utgiftsramen för det militära försvaret behöver tillföras mer pengar under budgetåret 1978/79. Om man beslutar sig för att därefter fortsätta utvecklingsarbetet på B3LA uppstår inga statsfinansiella eller samhällsekonomiska merkostnader jämfört med ett positivt beslut nu. Ett sådant beslut kräver dock en höjning av försvarsmaktens planeringsram fr. o. m. budgetåret 1979/80.

Om man beslutar sig för att avbryta B3LA-projektet den 30 juni 1979, har försvaret drabbats av vissa kostnader som inte direkt kan nyttiggöras i fortsättningen. Avtalet med industrin om bibehållen handlingsfrihet innebär emellertid minskade kostnader för serieproduktionen av JA 37. Även om B3LA-projektet inte fullföljs kommer anskaffningen av jaktssystemet att bli billigare än om vi hade avbrutit B3LA-arbetet nu.

Det är som man har handlingsfrihet i flygplansfrågan bör enligt min mening användas för att inhämta ytterligare beslutsunderlag, främst avseende alternativ som innebär att B3LA inte utvecklas. Med hänsyn till frågans stora betydelse från samhällsekonomiska, säkerhetspolitiska och industripolitiska synpunkter bör detta arbete utföras av en parlamentarisk sammansatt kommitté. Med stöd av regeringens bemyndigande har jag tillkallat en sådan kommitté.

För att i detalj klarlägga de ekonomiska förutsättningarna och precisera industrins åtaganden har regeringen uppdragit åt försvarets materielverk att förhandla med berörda industrier om villkoren för fortsatt utvecklingsarbete m. m. på B3LA och A 20 för tiden intill den 1 juli 1979 inom en kostnadsram av 310 milj. kr. i prisläget februari 1977. Full handlingsfrihet att vid denna tidpunkt avbryta eller fullfölja utvecklingsarbetet skall förutsättas. Om utvecklingsarbetet på B3LA avbryts den 30 juni 1979 skall utvecklingsarbetet på A 20 omgående kunna fortsätta utan merkostnader för staten.

Sedan försvarets materielverk har redovisat resultatet av förhandlingarna avser jag att återkomma till regeringen med förslag om beställningar som

behöver läggas ut för att handlingsfriheten i flygplansfrågan skall kunna upprätthållas intill den 1 juli 1979. Det beställningsbemyndigande som riksdagen har lämnat för budgetåret 1977/78 bör kunna utnyttjas för denna verksamhet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att valet av anskaffningsalternativ för attack- och skolflygplan har stor betydelse för den inhemska förmågan att i framtiden utveckla och producera mer kvalificerade robotsystem än lätta pansarvärns- och luftvärnsrobotar. Om B3LA anskaffas förutsätts – även i kostnadskalkylerna – att robot B 83, som är särskilt avsedd för detta flygplan, anskaffas. En utveckling av denna robot skapar förutsättningar att i framtiden utveckla och tillverka kvalificerade robotar i landet.

Jag anförde i prop. 1976/77:74 (bil. 1 s. 130) att det i och för sig är önskvärt att utvidga den inhemska förmågan att utveckla och tillverka kvalificerade robotar men att hänsyn givetvis måste tas till relationerna mellan kostnader och effekt vid val av anskaffningsform. Den pågående utvecklingen av en IR-robot (Robot 72) till Jaktviggen ansågs spela en stor roll i sammanhanget. Överbefälhavaren har sedermera, med instämmande från B3LA-beredningen, funnit att utvecklingen av robot B 83 eller av en svensk sjömålsrobot inte förutsätter att arbetet med robot 72 fullföljs. Ett fullföljande av robot 72 utan efterföljande utveckling av robot B 83 eller en svensk sjömålsrobot leder inte heller till att den inhemska kapaciteten behålls på lång sikt. Fortsatta studier har också visat att kostnaderna för att utveckla och tillverka robot 72 inte står i rimligt förhållande till den effekt roboten bedöms ge. Arbetet på robot 72 bör följaktligen avbrytas.

Såvitt nu kan överblickas är utveckling av en svensk sjömålsrobot eller modifiering av målsökare till robotar som köps i utlandet de möjligheter som vid sidan av robot B 83 finns att tillföra svensk robotindustri uppdrag utöver utveckling och tillverkning av lätta pansarvärns- och luftvärnsrobotar. Sådan utveckling medför emellertid ökade kostnader i förhållande till de beväpningsalternativ som har planerats in i programplanen. Marinens och flygvapnets skilda tidsplaner för anskaffning av sjömålsrobot gör också att en gemensam utveckling inte är lämplig.

Ett beslut att inte utveckla B3LA innebär alltså att det ter sig mycket osäkert om vi kan behålla förmågan att i framtiden utveckla och tillverka kvalificerade robotsystem inom landet. Ett beslut att utveckla flygplanet innebär å andra sidan att man skapar en sådan inhemsk kapacitet inom de totala kostnader som har beräknats för B3LA-systemet.

I prop. 1976/77:74 (bil. 1 s. 130) anförde jag att en industriell samordning inom robotområdet bör åstadkommas. I den tidigare nämnda kommitténs uppgifter ingår att behandla även denna fråga.

Jag går så över till anslagsfrågan. Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet för budgetåret 1978/79 framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel.

Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1979 2 027 692 320 kr. Detta belopp bör emellertid justeras med hänsyn till den beräknade fördelningen av prisregleringsmedel för budgetåren 1977/78 och 1978/79. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1979 blir ca 1 875 milj. kr.

Liksom tidigare bör det få ankomma på regeringen att ta ställning till vilket utvecklingsarbete som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 368 000 000 kr.,
2. till *Flygvapenförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 392 000 000 kr.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.